

Ochrana přírody

KULEROVÁ PŘÍLOHA

ročník 81 číslo 5 2026

NÁZORY A POLEMIKA

Jsme připraveni platit za vstup do chráněných území?

„Ano i ne,“ odpověděl by nejspíš Sir Humphrey Appleby, kultovní britský seriálový hrdina, na dotaz svého ministra či premiéra. Další, v tomto případě skutečný britský gentleman, stoletý Sir David Attenborough, svým celoživotním dílem mnohokrát poukázal na nevyčíslitelnou hodnotu přírody. Však je také v anglicky mluvících zemích tradiční lékařskou praxí ordinovat pobyt v přírodě jako oficiální součást léčby – prokazatelně totiž snižuje hladiny stresu, podporuje fyzickou aktivitu a zlepšuje duševní pohodu pacientů. K nezaplacení. Zadarmo. Anebo ne tak docela?

Řadou aktivit, které lidé napříč světadíly v přírodě provozují, ji totiž neúměrně zatěžují. Právě končící turistická sezóna není výjimkou. Pokusme se proto hledat odpověď na otázku, zda by mohlo zpoplatnění vstupu do zvláště chráněných území v ČR pomoci tento dluh přírodě splácat.

Vox populi, vox Dei

V č. 2/2026 Ochrany přírody byl mj. prezentován průzkum veřejného mínění, dle jehož výsledků veřejnost výrazně podporuje ochranu přírody. Jistě to souvisí se zjištěním, že dle 89 % respondentů, tentokrát nikoli Britů, ale obyvatel ČR, má pobyt v přírodě pozitivní vliv na jejich náladu. Celých 87 % dotázaných dále uvedlo, že považuje za správné zakázat přístup do některých oblastí v chráněných územích, a to nejčastěji z toho důvodu, aby se zmenšil dopad návštěvnosti na přírodu. Nicméně, dle tohoto průzkumu pouze 41 % dotázaných považuje za dostatečné financování ochrany přírody.¹ Voilá!

V Jizerských horách byl v některých letech zpoplatněn vstup na běžecké tratě formou dobrovolného příspěvku. Nevybírala ho však ochrana přírody, ale společnost, která se o údržbu běžkařských tras stará.
Foto Olga Svobodová

Filozoficko-ekonomická východiska poplatkové úvahy

Environmentálně orientovaní filozofové upozorňují, že ačkoli si lidé myslí, že bezduchou přírodu dotváří, že ji humanizují, pravda je jiná. Příroda je dostatečně dotvořená a humanizovaná, sama o sobě je dokonalá a všem živým bytostem nadřazená. Představuje jejich jediný možný přirozený domov. A proces překonávání krizí, kterým coby moderní lidé čelíme, nebude záviset pouze na vědě, nových technologiích a způsobu rozvržení moci, ale na aktivitě jednotlivců zájímajících se o vlastní budoucnost.²

Představitelé tzv. etické ekonomie dodávají, že naší době chybí přiměřenost. Hon za nárůstem bohatství euroatlantické civilizace zašel až do takových krajností, že je uměle podporován dluhovými anaboličky. Jenomže nikdo z nás Zemi nestvořil, je to původní dědictví všech lidí.³ Vážíme si tohoto dědictví dostatečně? Má pro nás, současné obyvatele ČR, hodnotu? A je možné tuto hodnotu přesně vyčíslit penězi?

Otazníky pro odborníky

Teorie, ale především praktická každodenní zkušenost z různých oborů lidské činnosti nás učí, že

¹ Růžička, T., Nitsch, O.: Češi podporují ochranu přírody. Ochrana přírody č. 2/2026

² Šmajš, J.: Potřebujeme filosofii přežít? Úvahy o filosofii, kultuře, poznání, vzdělání, řeči a popularizaci vědy. Brno: Doplněk, 2008. s. 5 an.

³ Mill, J. S.: Principles of political economy, od s. 231, cit. dle Sedláčka, T.: Ekonomie dobra a zla. Po stopách lidského tázání od Gilgameše po finanční krizi. Praha: 65. pole, 2009. s. 121 a 258.

Dublinský záliv – stezka podél útesů v Howth (Howth Cliff Path). Vstup je zdarma, nicméně podle zákona nazvaného Occupiers Liability Act návštěvníci vstupují na vlastní nebezpečí. Vlastník nemá povinnost udržovat stezku v perfektním bezpečném stavu. Foto Olga Svobodová

každé nové právní regulaci by měla předcházet relevantní odborná debata vč. datových analýz. V souvislosti s naší otázkou, zda zpoplatňovat vstup do chráněných částí přírody⁴ či nikoliv, by tak měla být posouzena především ekologická únosnost. Na základě dat poskytnutých ekology, ale také lesníky, zoology a mnoha dalšími odborníky by tak mělo být vyhodnoceno, jak moc turismus⁵ poškozují daný ekosystém a jakou míru návštěvnosti dané území „vládne“. Souběžně pořízená ekonomická analýza by měla ideálně vyčíslit, kolik stojí nutná údržba a obnova turistických tras, úklid odpadků a návštěvnická infrastruktura obecně. A dále, zda poplatky (resp. v jaké výši) mají potenciál fungovat v dané lokalitě jako regulační nástroj, tzn. zda je možné nápor návštěvníků pomocí poplatků (fixních anebo v proměnlivé výši) snižovat, anebo alespoň rozkládat v čase. Do úvahy je potřeba

vzít i již existující míru nepřímého zpoplatnění aktivit v daném konkrétním území (např. parkovné, jízdenky na lanovou dráhu, vstupné na rozhledny, platby za certifikované průvodce a další.) a okolnost, zda je poplatkový výnos (anebo jeho část) zpětně investován do ochrany přírody či nikoli. V praxi se přitom lze v některých ZCHÚ již nyní setkat s vybíráním poplatků nikoli (anebo ne explicitně) za vstup samotný, ale v podstatě za služby spojené s návštěvnickým provozem. Tak například v NP Šumava je provozování vodních sportů na Teplé Vltavě a Vltavě, dle opatření obecné povahy č. 2/2020 ze dne 15. června 2020, podmíněno „placenou registrací“. Je však otázkou, zda správa NP uložením platby za registraci nepřekročila své zákonné pravomoci (viz rozbor aktuálního právního stavu níže). Sporná je například i zákonnost zpoplatnění vstupu do části NPR Adršpašsko-teplické skály, kde vstupné nevybírá orgán ochrany přírody, ale soukromá společnost s ručením omezeným.⁶

Otazníky pro politiky a pro právníky

Pro politiky, zvláště před různými volbami, o jejichž konání v demokracii není nouze, jistě

bude klíčovou otázkou, jak by zpoplatnění případně ovlivnilo místní obyvatele a regionální rozvoj. U rezidentů by se nabízelo osvobození od poplatků. Ale co když poplatky odradí turisty a místní podnikatelé v cestovním ruchu budou ohroženi ztrátami? Zároveň je třeba se ptát, zda je možnost zavedení poplatků obecně v souladu se společenskými hodnotami, které právní řád již chrání. Naše Ústava v ustanovení článku 7 zavazuje stát, aby dbal šetrného využívání přírodních zdrojů a ochrany přírodního bohatství, které patří k nejvyšší hodnotě (bohatství) společnosti. Jak upozorňuje odborná literatura, základní (politickou) odpovědnost za stav životního prostředí a jeho ochranu nemůže převzít nikdo jiný než stát – jen on má totiž možnost vytvořit a zajistit nutný právní rámec.⁷ Stěžejní právní otázkou dále jistě bude poměrování bezplatného práva na veřejný statek = přírodu ve vztahu k přírodě = zboží, za něž se musí (musí?) platit nad rámec plošného, již existujícího daňového zatížení občanů. A stranou pochopitelně nesmí zůstat otázka poplatkového určení, tzn. do kterého rozpočtu/rozpočtů by směřoval poplatkový výnos. Měly by vybrané finanční prostředky směřovat do státního rozpočtu, anebo snad do rozpočtu dotčených územních samospráv, resp. do rozpočtů těch subjektů, které poplatky přímo vyberou (orgánů ochrany přírody)?

Argumenty PROTI zpoplatnění

Nejprve se, v roli ďáblůvých advokátů, podívejme blíže na soubor argumentů, které svědčí proti výběru předmětných poplatků.

• Ohrožení práva na bezplatný přístup do krajiny

Článkem 14 Listiny základních práv a svobod, jež je součástí našeho ústavního pořádku, je zaručena svoboda pohybu. Lidé se tak mohou, nebrání-li tomu zákonná omezení, pohybovat kdekoli po našem státním území, republiku opouštět a zase se do ní vracet. Tyto svobody mohou být omezeny zákonem. Specifickým důvodem pro omezení svobody pohybu je též ochrana přírody a krajiny, na níž jsou založena omezení vstupu na podkladě zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

⁴ V rámci některých ZCHÚ na území ČR je již tradičně zpoplatněn vstup do tamějších jeskyní. Dle legální definice v § 10 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, jsou jeskyně podzemními prostory vzniklými působením přírodních sil, nikoli součástí legálně definované krajiny, jejíž volný průchod garantuje § 63 téhož zákona (viz dále). Zpoplatnění vstupu do jeskyní je tedy dle zákona možné.

⁵ Včetně doprovodných, zejména sportovních aktivit typu cyklistika, horolezectví, orientační a vodní sporty, geocaching, lyžování, aktivit za účasti koní a psů, motoristických aktivit atd.

⁶ <https://www.adrspasskeskaly.cz/>

⁷ Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 51 an. Autoři rovněž upozorňují, že v některých environmentálních zákonech je nadto výslovně uveden princip sdílené odpovědnosti mající charakter morálního apelu na každého člověka, aby se podle svých možností a schopností na ochraně životního prostředí také podílel.

(„ZOPK“)⁸. Samotný přístup do krajiny ZOPK v § 63 definuje následovně: „Každý má právo na volný průchod přes pozemky ve vlastnictví či nájmu státu, obce nebo jiné právnické osoby, pokud tím nezpůsobí škodu na majetku či zdraví jiné osoby a nezasahuje-li do práv na ochranu osobnosti či sousedských práv. Je přitom povinen respektovat jiné oprávněné zájmy vlastníka či nájemce pozemku a obecně závazné právní předpisy.“ Ačkoli ZOPK v § 63 dále specifikuje, na jaké pozemky a okolnosti se citované právo nevztahuje, faktem zůstává, že tzv. obecné užívání naší krajiny je tradičně chápáno jako bezplatné, s čímž souvisí další možná námitka, a to:

• Prohloubení sociální nerovnosti

Jelikož příroda chráněných území je obecně považována za veřejný statek, mohlo by necitlivé zpoplatnění vstupu, tzn. nezohledňující např. možnost poplatkového osvobození pro rezidenty či rodiny s dětmi, znamenat újmu nízkopříjmovým skupinám obyvatel.

• Negativní dopad na lokální ekonomiku

Pokud by poplatky byly neúměrně vysoké, mohly by potenciální návštěvníky ZCHÚ předem zcela odstrašit, čímž by utrpěl lokální turismus (ubytovatelé, restauratéři, průvodci a další).

• Nároky na administrativu

Fyzický výběr poplatků v otevřené krajině by byl, pravda, logisticky náročný, což vede k obavám o efektivnost výběru poplatku (historicky se objevovala námitka, že náklady na administraci a zavedení kontrolních a sankčních mechanismů by se blížily poplatkovému výnosu, anebo jej dokonce mohly převýšit, ovšem v době rozmachu digitálních technologií je námitka značně relativizována).⁹

Argumenty PRO zpoplatnění

• Zajištění financování ochrany, údržby a rozvoje území

Výnos poplatků by mohl být použit, dle typu dotčeného ZCHÚ, např. na podporu práce stráží přírody, větší zapojení dobrovolníků a celkové zlepšení péče o dané území. Poplatky by byly využitelné na přímé a transparentní financování údržby a rozvoje rozmanité návštěvnické infrastruktury.

• Zacílená regulace overturismu

Okolnost zpoplatnění vstupu může část návštěvníků pomoci nasměrovat do méně exponovaných lokalit, zvláště tehdy, pokud by výše poplatku byla stanovena odstupňovaně (vyšší poplatek v hlavní turistické sezoně či o víkendech apod.).

• Internalizace externalit

Původci škod (ekonomickou terminologií „negativních externalit“), ke kterým v důsledku overturismu v ZCHÚ dochází (tj. rušení nejen hlukem, sešlap vegetace, odhazování odpadků apod.), by nesli přímou finanční odpovědnost. I z teoretického právního pohledu je obecně považováno za spravedlivé, aby byl zpoplatňován přímo původce negativní externality (související právní princip se nazývá „znečišťovatel platí“). A bez zajímavosti není ani psychologická rovina problému, protože poplatky ukrývají potenciál zvýšit u návštěvníků pocit hodnoty daného místa. Platba za vstup může tedy způsobit, že místo je podvědomě vnímáno jako vzácnější, což se pojí s následným ohleduplnějším chováním k němu. Lidé jsou ovšem různí, a tak nelze vyloučit, že u některých jedinců by platba mohla naopak vyvolat pocit ve smyslu „zaplatil jsem si, a tak si můžu dělat, co chci“. Tyto extrémy by mohla pomoci mírnit důsledná environmentální osvěta. Což úzce souvisí s posledním bodem, a tím je, last, but not least:

• Posílení pocitu odpovědnosti a sounáležitosti lidí s přírodou

Samotná existence ZCHÚ a odborná péče o ně jsou možná podmínkami nutnými, ale jistě ne dostačujícími pro zachování cenných přírodních fenoménů pro budoucí generace. Bez trvalé shody motivovaných rezidentů, návštěvníků, zkrátka uživatelů i správců území se totiž v praxi nelze obejít.¹⁰

Aktuální právní stav

Pohledem finančního práva je třeba jasné napsat skutečnost, že provoz ZCHÚ, jakkoli bývá saturován vícezdrojově, je v ČR tradičně financován především ze státního rozpočtu. Podílejí se na něm tedy daňoví poplatníci plošně, včetně těch, kteří o existenci a významu ZCHÚ mají jen mlhavé povědomí.¹¹ Již v r. 2010 se na stránkách zvláštního čísla Ochrany přírody věnovaného cestovnímu ruchu psalo o snižování výdajů na státní správu a očekávání, že poroste nutnost spolufinancování ochrany přírody z nestátních zdrojů, přičemž výběr předmětných poplatků byl označen za „jednu z nejlogičtějších cest“.¹² Náš odborný časopis si již před 16 lety povšiml a jasně pojmenoval, že atraktivní příroda představuje značný ekonomický potenciál a tím, že stát investuje do její ochrany a zpřístupnění, vytváří zde zároveň příznivé podnikatelské prostředí.¹³ Státní ochrana přírody má dodnes však jen omezené portfolio nástrojů k citlivému usměrňování komerčních aktivit.

V místech s rozvinutým cestovním ruchem v zahraničí jsou přitom poplatky běžné a trend zpoplatňování vstupu do chráněné přírody se zdá být, podobně jako masový turismus sám, na vzestupu.¹⁴

V právním státě, mezi které se ČR dosud řadí, je však nutným předpokladem a nástrojem veškerého veřejného zpoplatňování právní řád. Tedy konkrétní, řádným legislativním procesem přijatá a konzistentní pravidla zarámovaná Listinou základních práv a svobod. Listina v článku 11 výslovně uvádí, že daně a poplatky lze ukládat jen na základě zákona. A tento zákonný právní rámec týkající se řešené problematiky nám, bohužel, aktuálně chybí. Do dne 30. června 2017 byla otázka předjímaná citovaným článkem 11 Listiny regulována dílčím způsobem v § 24 ZOPK a jeho

⁸ Dílčí konkretizací práva na svobodu pohybu je rovněž § 19 zákona č. 289/1995 Sb., lesního zákona, upravující tzv. obecné užívání lesů. Na základě tohoto právního titulu může veřejnost do lesů v ČR nejen volně a bezplatně vstupovat (na vlastní nebezpečí), ale dokonce si pro vlastní potřebu sbírat lesní plody a suchou, na zemi ležící klest. Lesy jsou vyhledávaným místem rekreačních aktivit provozovaných širokou veřejností, zejména rostoucí oblíbenosti terénní cyklistiky (singletracků) přitom nevyhnutelně vyvíjí rostoucí tlak na lesní ekosystémy. Specifikům právní úpravy lesního zákona se však tento text, z důvodu omezeného rozsahu, blíže nevěnuje.

⁹ Například zpoplatnění vstupu na trasy polské části Krkonoš (Karkonoski Park Narodowy) se děje nejen prostřednictvím fyzických pokladen, ale i sloupků s QR kódy, on-line systému a příslušných mobilních aplikací a je funkční, od r. 1994 postupně zdokonalován v souladu s potřebami správy parku i návštěvníků.

¹⁰ Viz též Pešout, P.: Rok chráněných krajinných oblastí. Krása našeho domova, jaro/léto 2026, s. 15: „Nakonec však není až tak zásadní, kolik nových chráněných území přibude, protože to samo o sobě přírodu nezachrání. Podstatnější je shoda partnerů v území na zachování přírodního a kulturního dědictví pro další generace, a pak lze zvolit různé jeho formy.“

¹¹ Bakeš, M. a kolektiv: Finanční právo. 5. upravené vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 90–91: „Zatímco daně jsou většinou platby neekvivalentní, za které není poskytována přímá protihodnota, a zároveň platby, které mívají spíše periodický charakter, jsou poplatky většinou vybírány jednorázově, a to v souvislosti s nějakým protiplněním ze strany státu či jeho orgánů, kraje, obce apod. Mají tedy většinou povahu určitého ekvivalentu za poskytnutí služby, vydání povolení apod. (...) Daně a ostatní platební povinnosti ukládané státem samozřejmě plní širší poslání než pouze fiskální, projevují se svými účinky v oblasti sociální, obecně hospodářské, politické, mzdové, výchovné apod.“

¹² Patzelt, Z.: Poplatky a chráněná území. Ochrana přírody, zvláštní číslo, 2. 8. 2010.

¹³ Tamtéž.

¹⁴ Namátkou je možné poukázat na citelné zvýšení poplatků za vstup do amerických národních parků pro cizince, které letos inicioval přímo prezident USA Donald Trump.

prováděcí vyhlášce č. 395/1992 Sb. Dotčené právní normy hovořily o možnosti zavést poplatky za vjezd a setrvávání motorovými vozidly (čili parkování) na území národního parku nebo za vstup do jeho vybraných míst mimo zastavěná území obcí. Zákon stanovil, že poplatek vybírá orgán ochrany přírody a také vypočítával, na které skupiny osob se poplatková povinnost vztahovat nemá. Legislativně technicky však šlo o špatně použitelnou konstrukci, protože ZOPK neobsahoval základní nezbytné konstrukční prvky poplatku (tedy jeho subjekt, objekt, základ, sazbu, osvobození, splatnost a sankci za nesplnění poplatkové povinnosti).

Namísto toho, aby zákonodárce uvedl právní předpisy do použitelného stavu, od tohoto legislativního nástroje zcela upustil. Důvodová zpráva k novele č. 123/2017 Sb. k tomu uvádí, že „S přihlédnutím k novým možnostem regulace a usměrňování vjezdu a vstupu na území národních parků (vyhrazování míst a udělování výjimek ze základních ochranných podmínek opatřením obecné povahy) se tento způsob regulování ukázal jako nadbytečný. Vzhledem k náročné administraci režimu poplatků by navíc jejich vybírání nepředstavovalo pozitivní ekonomický efekt.“ Skutečně? Pomineme-li okolnost, že zákonodárce v důvodové zprávě vůbec nepočítá s dalšími funkcemi poplatkového ekonomického nástroje, je sporné i to, zda je institut vyhrazování míst pro motorová vozidla dle § 16 ZOPK působit pro regulaci jejich celkového náporu. A obavy z administrace poplatků v době masivního rozšíření SMS a on-line plateb, mobilních platebních aplikací a QR kódů nejsou namístě. Ostatně, fyzické platby u pokladen obsluhovaných živými lidmi jsou všeobecně rovněž na ústupu, ať se nám to ve frontách supermarketů líbí, nebo ne. A kontrola? Vždyť ani v dopravních prostředcích nikdy nebylo a dodnes není pravidlem, že by každý zakoupený jízdní doklad musel zkontrolovat revizor. Kontroly probíhají pouze namátkově a je to tak správně.

Závěr de lege ferenda

Na základě výše uvedeného je možné uzavřít, že vhodně, účelně a legislativně-technicky správně nastavená možnost vybírat poplatky za vstup do ZCHÚ, zejména našich národních parků, by mohla přinést mnoho pozitivního! Nejde prvořadě o naplnění fiskální funkce poplatků (i když i tato bude v čase zřejmě nabývat na důležitosti), ale zejména o funkci spolehlivého monitoringu a regulace nadměrné návštěvnosti.

V neposlední řadě by zavedení poplatků mohlo širokou veřejnost pomoci motivovat k tomu, aby se v přírodě (anebo Přírodě, chcete-li) chovala ohleduplněji, vážila si jí a zapojovala se čím dál více do její ochrany. ■

Olga Svobodová

PRÁVNÍ OKÉNKO

Právní novinky z oblasti ochrany přírody za srpen a září 2026

PRÁVNÍ PŘEDPISY

Nařízení vlády č. 165/2026 Sb., ze dne 17. srpna 2026, o vyhlášení evropsky významných lokalit zařazených do evropského seznamu

Příloha nařízení vlády vyjmenovává evropsky významné lokality zařazené do evropského seznamu. Zároveň ruší nařízení vlády č. 187/2018 Sb., č. 152/2022 Sb. a č. 113/2023 Sb., o vyhlášení EVL.

Nařízení je účinné od 30. září 2026.

Vyhláška Ministerstva životního prostředí č. 158/2026 Sb., ze dne 25. srpna 2026, o vyhlášení národní přírodní památky Zlatý potok a stanovení jejich bližších ochranných podmínek

Vyhláška upravuje novou národní přírodní památku na území Jihočeského kraje, v katastrálních územích Křišťanov, Křížovice u Ktiše, Chroboly, Ovesné, Skříněřov, Koryto a Záhoří u Chrobol, s ochranným pásmem v katastrálních územích Křišťanov, Křížovice u Ktiše, Chroboly, Ovesné, Skříněřov a Koryto. V národní přírodní památce se vyskytují populace perlorodky říční (*Margaritifera margaritifera* L.), mihule potoční (*Lampetra planeri* Bloch.) a vranky obecné (*Cottus gobio* L.)

a lesní ekosystémy lužních lesů a mokřadních vrbin.

V rámci bližších ochranných podmínek jsou následující činnosti na území národní přírodní památky vázány na souhlas orgánu ochrany přírody: změny druhů pozemků nebo způsobů jejich využití, provádění staveb, změny dokončených staveb nebo staveb před jejich dokončením, terénní úpravy, změny vodního režimu pozemků, instalace reklamních a jiných zařízení, úprava povrchu pozemních komunikací jiným než přírodním materiálem, vyznačování turistických a cyklistických tras, rozdělování ohně, vysévání rostlin nebo vypouštění živočichů, zřizování příkrmovacích zařízení, příkrmování samotné, používání chemických prostředků či hnojiv, ukládání věcí a jiných materiálů, narušování povrchu strojní mechanizací a vjezd motorových vozidel a obytných přívěsů. V ochranném pásmu pak lze jen se souhlasem tohoto orgánu hnojit pozemky, rozdělovat ohně nebo ukládat věci a jiné materiály.

Vyhláška je účinná od 1. ledna 2027.

Nařízení Agentury ochrany přírody a krajiny ČR ze dne 20. srpna 2026, o vyhlášení přírodních památek Milov a stanovení jejich bližších ochranných podmínek

Přírodní památka se rozkládá na území Plzeňského kraje, v katastrálním území Přimda. Předmětem ochrany vyhlášeného území jsou ekosystémy slatinných a rašelinných pramenišť a lužních lesů. Provádění změn pozemků, staveb, zásahů do vodního režimu, skládek, používání chemických prostředků a hnojiv, zřizování příkrmovacích zařízení nebo vysévání rostlin a vypouštění živočichů je vázáno na souhlas orgánu ochrany přírody. Vyhláška zároveň ruší původní nařízení Okresního úřadu v Tachově č. 4/96 o zřízení přírodní památky Milov.

Nařízení je účinné od 5. září 2026.

Metodika optimalizace vnitřního uspořádání půdních bloků Ministerstva životního prostředí

Metodika, určená pro zemědělské podniky, odborné poradce, zaměstnance státní správy a další odborníky, se věnuje efektivnímu a zároveň dlouhodobě udržitelnému prostorovému uspořádání zemědělských pozemků. Cílem metodiky je nastavit takový proces analýzy uspořádání a vymezení půdních bloků, aby výsledek respektoval přírodní podmínky daného území, morfologii terénu, možnosti zemědělské

techniky a ochranu půdních a vodních zdrojů. Dodržením metodiky by mělo dojít ke snížení erozního ohrožení a degradace zemědělské půdy, ke zlepšení retenční schopnosti území a ekologické stability krajiny a k efektivnímu využití zemědělské techniky.

Sdělení odboru druhové ochrany a implementace mezinárodních závazků MŽP o přijetí Zásad regulace raka pruhovaného, Zásad regulace mývala severního, Zásad regulace husice nilské a Zásad regulace vodního moru amerického

Sdělení se zabývá třemi druhy, které představují riziko pro místní faunu, ostatní živočichy nebo jsou nepůvodní či rizikové z hlediska veterinárního a zdravotního. Jde o raka pruhovaného, jež je nebezpečným nepůvodním druhem raka přenášejícím račí mor a vytlačujícím původní druhy raků z jejich stanovišť. Cílem jeho managementu je významná redukce v původních a včasná eliminace v nových lokalitách. Dále jde o mývala severního, který se šíří ze západních Čech a střední Moravy a je hostitelem patogenů, které mohou ohrozit lidské i zvířecí zdraví. Cílem je jeho dlouhodobá regulace. Posledním druhem je husice nilská, jejíž populace v ČR od roku 2008 roste a která obsazuje hnízda jiných druhů a tyto druhy vytlačuje, přičemž v rámci obrany teritoria je schopná jiné ptáky přímo usmrtit. Zároveň představuje riziko pro přenos ptačí chřipky. Cílem jejího managementu je úplná eradikace.

V poslední řadě se sdělení věnuje vodnímu moru americkému, který se v České republice začal šířit a na území Evropy postupně nahrazuje vodní mor kanadský. Vzhledem k náročnosti managementových zásahů je důraz kladen na osvětu veřejnosti a prevenci spočívající zejména v zabránění vzniku nových lokalit unikem z akvárií a zahradních jezírek. Sdělení zároveň odkazuje na bližší podmínky zásad regulace, mimo jiné na Metodiku AOPK ČR: invazní nepůvodní druhy s významným dopadem na Evropskou unii z roku 2021 a Standardy AOPK ČR: likvidace vybraných invazních druhů rostlin z roku 2023. Tyto i další publikace jsou dostupné na stránkách Ministerstva životního prostředí, v záložce Odborné podklady a metodiky.

AKTUALITA

Komplexní novela stavebního zákona (z. č. 283/2021 Sb.), jejíž součástí je i rozsáhlá změna zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, byla jako sněmovní tisk č. 272 postoupena Senátu, který ji zamítl. O návrhu

Ochrana před půdní erózí patří mezi priority zemědělství. Foto Martin Dušek

novely vrácené Senátem bylo hlasováno 9. 9. 2026, přičemž Poslanecká sněmovna setrvala na původním návrhu zákona. Zákon byl doručen prezidentovi, který jej dne 17. 9. 2026 podepsal.

NÁRODNÍ JUDIKATURA

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 10. září 2026, č.j. 6 As 91/2026–56, o předběžném posouzení závažnosti zásahu pro účely hodnocení vlivu dle § 67 odst. 1 zákona o ochraně přírody a krajiny

Soud se v této věci věnoval rozlišení posuzování závažnosti zásahu pro budoucí hodnocení vlivů investora dle § 67 odst. 1 zákona o ochraně přírody a krajiny, a samotného hodnocení vlivů dle tohoto ustanovení. Stěžovatelka, v původním řízení společnost žádající o vydání povolení k hornické činnosti, nechala vypracovat biologický průzkum za účelem ověření výskytu zvláště chráněných rostlin a živočichů v místě těžby. V následném řízení o výjimce ze zákazů u čtyř zjištěných zvláště chráněných druhů živočichů Ministerstvo životního prostředí tuto výjimku udělilo, přičemž dopělo k závěru, že záměr nepředstavuje závažný zásah a nevyžaduje hodnocení dle § 67 ZOPK. Toto rozhodnutí zrušil Krajský soud v Českých Budějovicích, podle kterého ministerstvo vycházelo z nedostatečně zjištěného skutkového stavu, jelikož předložený biologický průzkum nenaplnil náležitosti hodnocení dle § 67 ZOPK a nebyl dostatečný pro vyloučení závažného zásahu.

Podle Nejvyššího správního soudu krajský soud v podstatě setřel rozdíly mezi posouzením toho, zda je zamýšlený zásah závažný, a hodnocením vlivů závažného zásahu. Pokud krajský soud požadoval, aby podklad pro závěr o nezávažnosti zásahu svým rozsahem a strukturou materiálně odpovídal samotnému hodnocení vlivů dle § 67 odst. 1 ZOPK, musel by investor takový podklad opatřit bez ohledu na to, zda se jedná o závažný zásah či nikoliv. Zákon však nejen že stanoví, že se hodnocení vlivů provádí pouze u závažných zásahů (tedy *a contrario* jsou zásahy, u kterých se provádět nemusí), ale také umožňuje, aby si investor pro posouzení závažnosti zásahů vyžádal předběžné stanovisko orgánu ochrany přírody. Zákon tedy rozlišuje mezi předběžným posouzením, zda záměr dosahuje intenzity závažného zásahu, a vlastním hodnocením vlivu závažného zásahu. Závěr o nezávažnosti zásahu nesmí být spekulativní a svévolný, nemusí však být materiálně srovnatelný s hodnocením vlivů.

Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 6. srpna 2026, č.j. 57 A 32/2025-39, o procesním postupu ve věci žádosti o „prodloužení“ výjimky pro vjezd a setrvávání maringotky v CHKO Blanský les

Žalobce podal v poslední den platnosti pětileté výjimky pro vjezd a setrvávání maringotky v chráněné krajinné oblasti Blanský les žádost o prodloužení této výjimky na dobu neurčitou. Agentura tuto žádost zamítl s odůvodněním, že maringotka

Hodnocení vlivu dle § 67 odstavce 1 zákona o ochraně přírody a krajiny se v poslední době často týká i obnovitelných zdrojů energie. Foto Martin Dušek

změnila svůj charakter a nyní je považována za stavbu, čímž zasahuje do krajinného rázu. Ministerstvo životního prostředí v následném odvolacím řízení rozhodnutí Agentury zrušilo a celé řízení zastavilo s tím, že se žádost o prodloužení výjimky stala zjevně bezpředmětnou. O takovém prodloužení výjimky totiž podle ministerstva nelze rozhodnout poté, co její platnost vypršela.

Soud rozhodnutí ministerstva i Agentury zrušil, a to z následujících důvodů. Jednak konstatoval, že ačkoliv byla žádost nazvaná jako „žádost o prodloužení“, měly ji správní orgány posuzovat jako novou žádost o výjimku k vjezdu a setrvání s vozidlem v CHKO. Uplynutí doby platnosti předchozí výjimky nečiní takovou žádost bezpředmětnou. Správní orgány navíc nemůžou předchozí výjimku jen „mechanicky prodloužit“, ale musí vždy znovu zhodnotit aktuální situaci v území. Dále měla Agentura žalobce nejprve vyzvat k doplnění žádosti, jelikož ta neobsahovala zákonem vyžadované

náležitosti. Rozhodnutí o neúplné žádosti je procesní chybou Agentury. Nakonec Agentura posuzovala žádost jako zásah do krajinného rázu, ačkoliv se jednalo o řízení o výjimce, na což ministerstvo sice upozornilo, nicméně místo vrácení věci Agentuře řízení zastavilo.

Soud věc vrátil Agentuře k dalšímu řízení, která je vázána jeho právním názorem. Soud zdůraznil, že se jedná o řízení o žádosti o povolení výjimky, a pokud bude žádost řádně doplněna, Agentura vydá rozhodnutí o výjimce bez ohledu na to, jak je nazvána. Správní orgány se dle soudu nemají zabývat zastavením řízení a otázkou, zda lze rozhodovat o prodloužení či nikoliv, ale mají se po řádném doplnění žádosti zabývat zákonnými podmínkami podle § 43 ZOPK.

Aktuality sestavuje Sekce ochrany přírody a krajiny AOPK ČR (Helena Šmolková, helen.a.smolkova@aopk.gov.cz).

INFORMACE Z ÚSOP

Přírodní památka pod Bezdězem

Kód ÚSOP	Kategorie	Název chráněného území	Kraj	Datum vyhlášení/zrušení	Poznámka
6305	PP	Vrchbělá	Středočeský	19.05.2026	nové vyhlášení

VZPOMÍNÁME

Zemřel bělokarpatský patriot Petr Dolejský

Mezi nejvýraznější osobnosti institucionální ochrany přírody na přelomu milénia patřil PhDr. Petr Dolejský. Díky němu se Kyjovsko a Bílé Karpaty v devadesátých letech zařadily mezi regiony s nejlépe fungujícími organizacemi ochrany přírody. V tomto území prožíval své nejproduktivnější a nejšťastnější roky. Byť v jeho další životní etapě, kdy vedl Správu CHKO ČR, někteří kritizovali část jeho rozhodnutí jako kontroverzní, bezesporu významně přispěl ke konsolidaci státní ochrany přírody v České republice.

Petr Dolejský se narodil v Přerově 8. listopadu 1955. Vystudoval Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy – obor marketing. Po studiu zůstal v Praze a pracoval v oddělení reklamy v podniku Centrotex. V té době začala jeho spolupráce s horňáckou cimbálovou muzikou Martina Hrbáče, která doplňovala program několika veletrhů v zahraničí. V roce 1987 se vrátil se svou manželkou Nadou na Moravu.

Počátky v ochraně přírody

Zaměstnání našel na odboru kultury Okresního národního výboru v Hodoníně, kde začal působit jako inspektor ochrany přírody. I když nebyl z oboru, dokázal naplno využít své manažerské schopnosti a získat v té době neslychané finanční prostředky pro ochranu přírody z veřejných i privátních zdrojů a nadací. Zprvu na zajištění prázdninových a víkendových brigád, organizovaných ZO ČSOP Bílé Karpaty ve Veselí nad Moravou, s cílem obnovit bělokarpatské louky v tehdy čerstvě vyhlášených státních přírodních rezervacích Čertoryje, Zahrady pod Hájem a Jazevcí. Když 1. května 1988 nešťastnou náhodou shořely na Čertoryjích 3 ha v té době neudržovaných, hložíím zarostlých svahů nad potokem Járkovec, byl na Okresním výboru KSČ vysvětlovat, proč místo prvomájového průvodu dělali mladí lidé provokace... V roce 1988 rozjel po vzoru Vyškova ochrannářské mapování okresu Hodonín, do kterého byli zapojeni mnozí jihomoravští odborníci, např. Vítek Grulich, Antonín Buček, Jindřich Šmiták. Vznikly tak první podklady pro vyhlášení několika chráněných území i pro přípravu zonace v hodonínské části CHKO Bílé Karpaty.

V té době se Petr také významně zasadil o ochranu dnešní NPP Váté písky, protože původní projekt silnice R55 počítal se souběžným vedením s tratí Břeclav–Přerov. Nejen že zabránil odsouhlasení projektu, ale směřovaly sem i víkendové práce několika organizací ČSOP, např. Ždánice a Bukovany, které se podílely na likvidaci borovic v dnešní NPP Váté písky. Petr také organizoval pravidelná setkání všech hodonínských ZO ČSOP. Postupně tak docházelo k proměně reklamního agenta, který deklaroval, že víc než nezbytnou stanovenou dobu pracovat nemíní, ale že se během ní nechce nudit, v ochranářském světě známou osobnost.

Budování institucí ochrany přírody Bílých Karpat

V roce 1989 se stal členem ZO ČSOP Bílé Karpaty, kde vytvořil v rámci náhradní vojenské služby pracovní skupinu zajišťující údržbu a obnovu bělokarpatských luk na několika lokalitách. Vybudoval také Dům ochránců přírody na Bartolomějském náměstí ve Veselí nad Moravou (dnes přestavěn na Dům přírody Bílých Karpat). Dokázal na tuto akci získat prostředky ze Státního fondu životního prostředí a otevřít tak cestu k financování dalších středisek ekologické výchovy v České republice v budoucnu. Dům se stal také detašovaným pracovištěm Správy CHKO Bílé Karpaty a sídlem Vzdělávacího a informačního střediska Bílé Karpaty, jehož je ideovým otcem.

V roce 1991 začal pracovat na Správě CHKO Bílé Karpaty. V roce 1996 byl jmenován jejím vedoucím. Zde dále rozvíjel své schopnosti zajišťovat vhodné pracovní podmínky a sdružovat. Zahájil tradici pravidelných setkání Správy CHKO Bílé Karpaty se starosty, zemědělci a nevládními organizacemi i méně formální volejbalové turnaje s úředníky státní správy životního prostředí, Lesů České republiky, s. p., a bělokarpatských starostů, především hodonínské části CHKO.

Ovlivnění celostátní ochrany přírody

Od roku 1989 se začal angažovat v celostátním ochranářském hnutí, v Ústřední výkonné radě ČSOP. V letech 1997–2000 byl předsedou ČSOP. Významně se podílel na řadě projektů, v r. 1999 stál u zrodu spolupráce na ochraně biodiverzity mezi státním podnikem Lesy ČR a ČSOP, která trvá dodnes. Podporoval rozvoj pozemko-spolkového hnutí v České republice,

Petr Dolejský jako šéf Správy CHKO ČR a náměstek ministra životního prostředí Ladislav Miko před tiskovou konferencí o Natuře 2000. Foto Martin Mach

obnovu svazového časopisu Krása našeho domova a zejména pomohl převést ČSOP nelehkým obdobím devadesátých let. V roce 2011 byl jmenován členem čestné rady ČSOP.

Jeho aktivní práce v ochraně přírody a úspěšná práce Správy CHKO Bílé Karpaty ho v roce 2002 přivedla až na místo ředitele Správy chráněných krajinných oblastí ČR (od r. 2004 Správy ochrany přírody), které vykonával do roku 2006. Z titulu své funkce měl velký podíl na přípravě soustavy Natura 2000 a reorganizaci státní ochrany přírody v r. 2006, kdy byla spojena Správa ochrany přírody a Agentura ochrany přírody a krajiny ČR.

V roce 2006 odešel do soukromého sektoru a byl velkým propagátorem alternativních zdrojů energie, obzvláště fotovoltaiky, které i provozoval. V té době se hodně věnoval také poradenství v oblasti životního prostředí především pro obce.

Po zranění svým i manželky při nešťastné hromadné autonehodě v roce 2015 své pracovní aktivity hodně omezil a veřejného života se již neúčastnil. Zemřel 31. května 2026.

Za téměř dvacetileté působení zanechal nesmazatelnou stopu nejen ve vzpomínkách svých spolupracovníků, především v Bílých Karpatech.

Jsme rádi, že jsme mohli alespoň část životní cesty s Petrem společně projít. ■

Anna Hubáčková, Ivana Jongepierová,
Pavel Pešout

NOVINKY Z VĚDY A VÝZKUMU

Supy a kondory ohrožuje ptačí chřipka

I přes nesporný význam jak pro fungování přírody, tak pro lidskou civilizaci patří supi a kondory mezi celosvětově nejohroženější taxony či funkční/ekologické skupiny (gildy) ptáků. Kladení jedovatých návnad, otravy diklofenakem používaným proti zánětům dobytka, využití různých částí jejich těl v tradičním lékařství nebo přímé pronásledování vedly k tomu, že ochránci přírody se musejí starat nejméně o 16 z 23 druhů těchto opeřenců.

Mimořádně infekční podtyp viru ptačí chřipky zahubil v USA a v Jižní Americe tisíce kondorů havranovitých (*Coragyps atratus*). Foto Jan Plesník

Jak upozorňuje Jon Morant z univerzity v irském Dublinu se svými kolegy, uvedený nepříliš povzbudivý stav ještě zhoršuje šíření vysoce nakažlivého podtypu viru ptačí chřipky H5N1 (*Conserv. Biol.*, e70372, 2026). Uvedená nemoc má na svědomí tisíce jedinců čtyř druhů amerických kondorů a orlosupů bradatých (*Gypaetus barbatus*) i supů bělohlavých (*Gyps fulvus*) v Evropě. Nejcitlivěji zasáhl patogen jednu z globálních ikon druhové ochrany kondora kalifornského (*Gymnogyps californianus*) – během pouhých šesti týdnů přišel uvedený severoamerický mrchožravý opeřenec o 6 % celkové volně žijící populace. A to ještě věrohodných údajů o dopadu ptačí chřipky na africké a asijské supy máme k dispozici mnohem méně než z Evropy a Ameriky.

Supi a kondoři se shromažďují na nocovištích a u mršin, kde se mohou nakazit. Šíření ptačí chřipky vytváří další kadávery volně žijících i domácích ptáků a savců. Navíc úbytek mrchožravých ptáků vyvolává situaci, kdy potenciálně nakažlivé mršiny zůstávají na místě delší dobu, navíc ve větším počtu.

Ekologové zdůrazňují pětici opatření, která by mohla popsanou nepříznivou situaci zlepšit.

Zahrnují intenzivní střednědobé a dlouhodobé monitorování populací zmiňované „zdravotní policie“ v oblastech postižených ptačí chřipkou včetně nezbytných imunologických šetření, očkování jedinců v regionech s největším výskytem ptačí chřipky, jako tomu bylo v případě kondora kalifornského, přikrmování supů a kondorů v „supích restauracích“ zdravými mršinami a soustavné odstraňování infikovaných kadáverů. Opomenout nemůžeme ani dodržování epidemiologických pravidel při terénní práci se supy a kondory, kupř. při jejich značení a měření nebo zjišťování jejich zdravotního stavu. Příslušné instituce by měly ve spolupráci s ostatními zainteresovanými stranami vypracovat a hlavně naplňovat akční plány pro určitou část světa stanovující mj. priority ve výše uvedených krocích, mezinárodní spolupráci nevyjímaje.

Korálové útesy vypovídají o intenzitě jevu El Niño

Pojem El Niño označuje klimatický jev, při němž dochází v tropickém Tichém oceánu k oteplování mořské vody doprovázené vysokým přízemním tlakem vzduchu.

Najít odpověď na otázku, zda se rozsah a intenzita uvedeného přírodního fenoménu mění v čase, není jednoduché. Zatímní závěry matematických modelů, pochopitelně zatížené jistou neurčitostí, nejsou jednoznačné a písemné záznamy o něm jsou tak krátkodobé, že nedovolují určit vývojový trend El Niña: jsou staré nanejvýš sto let a družicové snímky sahají pouze do 80. let 20. století.

Zcela jiný postup zvolila Julia Coleová z Michiganské univerzity v Ann Arboru a její spolupracovníci (*Science*, eady2660, 2026). Korálové útesy u známého souostroví Galapágy představují jakýsi záznamník událostí, k nimž došlo v dané oblasti v průběhu posledního tisíciletí. Již z prací Charlese Darwina víme, že si láčkovci vytvářejí kostru z uhličitane vápenatého, který získávají z okolní mořské vody. Jednotlivé vrstvy uhličitane pocházející z konkrétních časových úseků přitom obsahují stopové množství chemického prvku stroncia.

Vědci odebrali z korálových útesů vzorky a zjistili, že během jevu El Niño, kdy se moře kolem Galapág oteplilo, uhličitane zachycoval méně velkých atomů stroncia. Vyšší teplota a silné deště doprovázející El Niño mění také poměr izotopů kyslíku.

Uvedený postup potvrdil, že prudké změny teploty zaznamenané ve vrstvách uhličitane vápenatého galapážských korálnatců za posledních 40 let zintenzivnily o plných 36 %, tedy mnohem více než kdykoliv v uplynulém tisíciletí. Studie nepotvrzuje, že příčinou tohoto procesu jsou změny podnebí. Protože doložená intenzifikace spadá časově do období celoplanetárního zvyšování teploty a přesahuje přirozenou proměnlivost jevu El Niño, považují badatelé nárůst teploty na Zemi za nejpříjemnější vysvětlení.

Rozdílný vliv chráněných území na druhovou rozmanitost podrostu listnatých lesů

Územní ochrana se řadí mezi tradiční přístupy péče o biologickou rozmanitost a o ekosystémové procesy, funkce a služby. Není žádným tajemstvím, že pověstnou Achillovou patou chráněných území v globálním měřítku zůstává jejich poměrně nízká účinnost.

Určit vliv chráněných území na druhy rostlin lesního podrostu se pokusil kolektiv italských

výzkumníků řízených Lorenzem Riccim působícím na univerzitě v L'Aquila (*Biodiv. Conserv.*, 35, 216, 2026). Analyzoval celkem 5 423 vegetačních ploch o velikosti 100–400 m² ležících v tamějších listnatých lesích: získané údaje pocházely z období 1980–2020, kdy byla v Itálii vyhlášena většina chráněných území. Vědci porovnali alfa a gama diverzitu v chráněných územích a v nechráněné krajině, přičemž brali v úvahu jak celkový počet rostlinných druhů, tak množství druhů podrostu vyhledávajících lesní a otevřené biotopy. Alfa diverzita představuje počet druhů (druhovou bohatost) na určité lokalitě, gama diverzitu určuje počet druhů na větší ploše.

Chráněná území celkově vykazovala vyšší alfa i gama diverzitu než plochy mimo ně, i když mezi osmi typy přírodních stanovišť podle klasifikace užívané v EUNIS (Evropském informačním systému o přírodě) existovaly určité rozdíly. Obdobně druhy vázané na lesní prostředí se v chráněných územích vyznačovaly vyšší gama diverzitou než mimo ně, a to ve všech typech přírodních stanovišť. Naopak taxony vyhledávající otevřené biotopy vynikaly větší proměnlivostí a nelišily se ve zkoumaných charakteristikách mezi chráněnými a nechráněnými územími.

Italská chráněná území uchovávají významný podíl diverzity rostlin vyskytujících se v lesním podrostu, zvláště pokud jde o druhy upřednostňující lesní biotopy. Nicméně ochránci přírody by měli věnovat pozornost podrostu listnatých lesů i za hranicemi chráněných území.

Proč kosatky napadají lodě v moři kolem jižního pobřeží Pyrenejského poloostrova

Od roku 2020 narážejí kosatky dravé (*Orcinus orca*) ve vodách kolem jižního pobřeží Pyrenejského poloostrova do pomalu se pohybujících lodí střední velikosti, jako jsou jachty, katamarány nebo čluny s nepodepřeným kormidlem. Do roku 2026 bylo zaznamenáno na 500 těchto útoků: u desítek člunů známí kytovci poškodili kormidlo a již devět potopily. Námořníci proto házejí na černobílé mořské savce po domácku vyrobené výbušniny, nebo po nich střílejí z brokovnic. Jsou přesvědčeni, že se kosatky mstí za zranění způsobovaná srážkami s rekreačními čluny nebo zamotáním se do nylonových rybářských sítí, z nichž se snaží získat v nich chycenou oblíbenou kořist – tuňáky obecné (*Thunnus thynnus*). Přitom uvedená iberská populace kosatek, geneticky se odlišující od

ostatních, čítá pouze 37 jedinců, takže je hodnocena Mezinárodní unií ochrany přírody (IUCN) jako kriticky ohrožená. Podle některých názorů se mladé kosatky učí pod dozorem rodičů napadáním lodí lovit kořist. Nicméně odborníci v této souvislosti připomínají, že taktika útoků na čluny se od lovu významně odlišuje rychlostí a dorozumíváním se jedinců pod mořskou hladinou.

Mořská bioložka Joana Castrová z Lisabonské univerzity přišla spolu s dalšími portugalskými výzkumníky se zcela jiným vysvětlením (*Mar. Mamm. Sci.*, 42, e70247, 2026). Při rutinním sledování velkých mořských živočichů podél jižního portugalského pobřeží nafilmovala během osmi let sedm fyzických kontaktů kosatek s jejím jednomotorovým nafukovacím člunem dlouhým 6,5 m.

Z 26 určených zvířat se do narážení do člunu vědců zapojilo pouze osm, z toho dvě dospělé samice a šest mláďat obou pohlaví pocházejících z pěti mateřských linií. Jen na několika videozáznamech můžeme vidět kosatky s otevřenou tlamou nebo při vypouštění bublin, což vědci spojují s agresivitou. Téměř všechny kontakty s monitorovací lodí způsobily nedospělí jedinci, které můžeme přirovnat k teenagerům, a nikoli dospělí samci. Při dotyku se člunem někdy kosatky ukazovaly břicho: toto chování představuje vysloveně přátelské gesto. V roce 2021 tříletý kytovec předváděl badatelům kus tuňáka držený v tlamě: takto by se rozhodně nechoval k nepříteli. Z porovnání výše uvedených časových údajů je zřejmé, že k vůbec prvnímu dotyku člunu lisabonské univerzity s populárními mořskými savci došlo ještě o dva roky dříve, než začínají oficiální záznamy útoků ze Španělska.

Zdá se, že v případě nárazů do lodí nejde ani tak o agonistické chování jako o specifický typ hry nedospělých kosatek. Castrová na základě vlastních zkušeností doporučuje na rozdíl od vžitých představ při spatření kontrastně zbarvených kytovců nezastavovat, ale naopak zvýšit rychlost lodi – kosatky o ni následně ztratí zájem.

Městské rybníky jako přírodě blízký postup při snižování teploty v silně urbanizovaných oblastech

Rozšiřování zastavěné plochy a stárnutí tamějšího obyvatelstva zesiluje dopady mimořádně horkého počasí včetně vln veder ve městech po celém světě. Přestože se rybníky a další

vodní nádrže staly běžnou součástí řady různých velkých měst, překvapivě jen málo se ví o tom, jak působí na nárůst teploty v lidských sídlech.

V oblasti Východní Harimy v jižní části prefektury Hjógo na japonském ostrově Honšú se uvedenému problému podrobně věnovali japonští a britští environmentalisté řízení Xueqin Li z univerzity v Newcastlu (*Landscape Urban Plan.*, 275, 105716, 2026). Region se skládá ze tří větších a dvou menších měst a v poslední době vyniká nápadným rozmachem urbanizace a industrializace. V 17. až 19. století v něm byla zřízena více než tisícovka rybníků sloužících k zavlažování rýžových polí.

Odborníci porovnali družicové snímky pořízené začátkem léta v letech 1985 a 2022 a provedli prostorovou statistickou analýzu získaných dat. Ve zkoumané oblasti se potvrdil nárůst rozlohy nepropustných povrchů a současný úbytek vodních ploch a zalesněných pozemků. I když se počet i plocha městských rybníků snižovaly, jejich ochlazující účinek se lišil. Z 387 vodních nádrží existujících v roce 1985 jich okolí ochlazovalo 90,8 % a v průměru srážely teplotu prostředí o 2,95 °C. Do roku 2022 v uvedeném regionu zůstalo jen 274 urbánních rybníků, z nichž tři čtvrtiny redukovaly okolní teplotu, a to v průměru o 3,7 °C. Nejvíce se jejich chladicí efekt projevoval v částech regionu, kde narůstala zastavěná plocha, a naopak mizely pozemky se sídelní zelení.

Rozpad rybníků na menší vodní plochy nebo jejich úplné vymizení a instalování solárních panelů plovoucích po vodní hladině proměnily uvedené vodní nádrže na místní tepelné ostrovy: jejich teplota je totiž vyšší než okolního prostředí.

Vědci proto vyzdvihují fakt, že chladicí účinek malých městských rybníků se projeví při zvyšující se hustotě nepropustných povrchů v silně zalidněných oblastech jen tehdy, pokud se výrazně nesníží jejich počet a velikost.

Volně žijící savci se nevyhýbají lidem, ale stavbám

Ekologové opakovaně potvrdili, že volně žijící suchozemští savci prokazatelně omezují v krajině, v níž dominují lidé, svůj pohyb. Otázkou zůstává, zda se při tom záměrně vyhýbají vybudované infrastruktuře, jako jsou budovy, ploty či silnice představující pro ně překážku, nebo zda jim více vadí lidé, kteří ji využívají.

Malajské nížinné deštné pralesy jsou považovány za nejstarší na světě. Foto Jan Plesník

Hussain S. Reshamwala a Izabela Wierzbowska z Jagellonské univerzity v polském Krakově využili příležitost, kterou nabídl v roce 2020 omezení pohybu lidí mimo domácnost plošnou karanténou během syndemie covidu-19 (*J. Anim. Ecol.*, doi 10.1111/1365–2656.70338, 2026). Podařilo se jim shromáždit údaje o pohybu 586 jedinců 23 druhů suchozemských savců sledovaných pomocí GPS na 35 místech pěti kontinentů. Vzorek čítal 10 druhů masožravců a 15 druhů býložravců. Většina informací pocházela z USA a nejčastěji šlo o jelenovitě (Cervidae).

V době, kdy infrastruktura lidem nemohla sloužit, vadila volně žijícím savcům méně než obvykle. Nicméně toto zjištění platilo pro krajinu se silným vlivem člověka. V odlehlejších, více přírodních oblastech se ale chování zmiňovaných obratlovců, pokud jde o infrastrukturu, prakticky vůbec nezměnilo: neustále se snažili se s ní dostat do kontaktu.

Získané poznatky naznačují, že využívání člověkem pozmeněné krajiny savci určuje přítomnost a pohyb lidí, nikoliv pouze samotné stavby.

Pěstování palmy olejné ovlivňuje tropickou biodiverzitu

Olejniny v současnosti zabírají třetinu veškeré zemědělské půdy na Zemi a do roku 2050 se uvedený podíl navýší o dalších 14 %. Palmový olej pokrývá celosvětovou spotřebu rostlinných olejů z celých 40 % a v různé podobě jej obsahuje asi polovina všech balených výrobků nabízených v evropských a severoamerických supermarketech. V letech 1982–2019 bylo přeměněno na plantáže palmy olejné (*Elaeis guineensis*) 36 000 km² lesů: uvedená plocha odpovídá přibližně polovině rozlohy České republiky. Více než 80 % palmového oleje vyprodukovaného na naší planetě pochází pouze ze dvou zemí, jmenovitě Indonésie a Malajsie. Současně v obou jmenovaných státech leží většina pralesů stále ještě zbývajících v jihovýchodní Asii.

Kolektivu badatelů z Národní univerzity v Singapuru, v jehož čele stála Yingtong Zhuová, přišla vhod vůbec první mapa plantáží palmy olejné s rozlišením 10 m zachycující stav na zeměkouli ve druhém pololetí roku 2019 (*Conserv. Sci. Pract.*, 8, e70394, 2026). Umožnila jim vyhodnotit stav všech druhů obratlovců, jejichž biotopy se

ve světě překrývají s plantážemi palmy olejné. Jednalo se o 1 937 druhů savců, 5 017 druhů ptáků, 1 842 druhů obojživelníků a 2 232 druhů plazů.

Výsledky singapurské studie tvrdí, že 4,5 % druhů obratlovců závislých na lese přišlo o více než 1 % svých možných biotopů právě v důsledku poptávky po palmovém oleji. Uvedení živočichové nejsou schopni na plantážích palmy olejné dlouhodobě přežít. Nejméně 44 % vhodného prostředí ztratil globálně kriticky ohrožený primát human mitrový (*Presbytis femoralis*), pěstování palmy olejné již zabralo 26 % biotopů rovněž celosvětově ohroženého bažanta malajského (*Polyplectron malacense*). Ze 48 zemí, v nichž se pěstuje palma olejná, je pro savce, ptáky a plazy nejhorší situace v Indonésii, kdežto obojživelníci jsou uvedenou změnou využití území nejvíce zasaženi v Malajsii. Nejhorší dopad zakládání a provozování plantáží palmy olejné na druhy na jednotku plochy zaznamenali vědci na africkém souostroví Svatý Tomáš a Princův ostrov a na Srí Lance. Průmyslové plantáže uvedené olejniny způsobují úbytek vhodného prostředí pro obratlovce výrazněji než pozemky obhospodařované drobnými rolníky.

Singapurští odborníci spatřují řešení současné situace, jež má také nemalé společenské a hospodářské souvislosti, v opatřeních zajišťujících udržitelnou výrobu palmového oleje. ■

Jan Plesník

RECENZE

Farář lesů

Pojednání o Karlu Klostermannovi, šumavských lesích a jejich lidech

2025, 194 stran, brožovaná kniha

Vydal: Český svaz ochránců přírody Rejstejn, pobočný spolek

Autorský kolektiv: Tereza Krejčí, Pavel Hubený, František Krejčí

Ilustrováno, doplněno fotografiemi

Obálka knihy

S podporou SFŽP ČR a obce Srní byla v roce 2025 vydána populárně naučná publikace *Farář lesů*, pojednání o Karlu Klostermannovi, šumavských lesích a jejich lidech v rámci projektu obce Srní: Dům Karla Klostermanna. Tato publikace doplňuje bohatou expozici umístěnou v tomto domě, bývalé barokní faře v centru obce Srní.

Autoři se v publikaci zabývají vývojem lesů v okolí Srní, centrální části dnešního národního parku Šumava, vývojem osídlení a hospodářského využívání této krajiny. Hledají v díle místního spisovatele, který zažil velkou vichřici v roce 1870, velmi zajímavé názory a souvislosti popisované v jeho románech. Karel Klostermann (1848–1923) byl český spisovatel německé národnosti s regionálním zaměřením na oblast Šumavy, Pošumaví a tzv. Šumavského Podlesí. Byl představitelem realismu v literatuře, tzv. venkovské prózy. Jeho rodina pocházela také z oblasti centrální Šumavy, jeho otec byl lékař, bratr farář v Rejstejně. Karel pracoval jako novinář, spisovatel, středoškolský profesor v Plzni. Jeho nemalé literární dílo zahrnuje řadu povídek, črtů, fejetonů, ale i románů. Psal hlavně o životě lidí centrální Šumavy, o lesnících, dřevařích, sklářích, sedlácích. Do románů vkládal pasáže realistického popisu vývoje tehdejších lesů Šumavy, ale i vztahu místních lidí k přírodě, ke kácení lesů a jejich postupné proměně, resp. obávaného zániku původních

pralesů. Ke konci života nabyt dojem, že je stará Šumava ztracena.

Klostermannův literární odkaz téměř až ekologického realismu (pesimismu) byl použit v expozici Domu Karla Klostermanna a dále rozveden do dalších přírodovědných, společenských a politických souvislostí. Vzhledem k náročnosti obsahu celé autorské expozice byla autory publikace dále rozpracována otázka vývoje lesů centrální Šumavy jak z pohledu tohoto spisovatele, tak z pohledu záznamů ve „schwarzenberském“ archivu, tak z pohledu současné ochrany přírody v národním parku Šumava. Návštěvník expozice si tak může domů odnést tuto publikaci a dále si číst a přemýšlet o lesích a lidech centrální Šumavy.

Autoři publikace zároveň provedli určitou badatelskou sondu do následků těžby tamních lesů v posledních staletích jak z důvodu výroby skla, tak potřeby palivového a stavebního dříví (dopraveného dolů z hor po řece Otavě díky výstavbě schwarzenberského Vchynicko-tetovského plavebního kanálu poblíž Srní) nebo i vlivem fenoménu tzv. lesní pastvy. Tato sonda byla možná díky studiu přepisu výše zmíněných archivních podkladů, které v roce 1963 v rámci Historického průzkumu lesů jednotného hospodářského celku Kašperské Hory I a II sestavil Ing. Josef Ministr (pracovník tehdejšího ÚHÚL, pobočka Plzeň) jako elaborát o bývalém panství Prášily – Dlouhá Ves a městském dominiu Kašperských Hor, včetně bývalých statků Kněžice a Vogelsang (celková výměra 16 600 ha).

Hlavním poznatkem této badatelské práce je asi to, že popisované území bylo těžbou ovlivněno daleko méně než okolní části Šumavy, a to až do roku 1800, kdy byl dokončen Vchynicko-tetovský plavební kanál (do té doby se plavilo dříví v místních tocích). K plavení dřeva bylo potřeba rovných zdravých kmenů smrku, se kterými se dalo manipulovat. To znamená, že staré, nezdravé stromy nebo přirozeně zmlazení a mlaziny zůstávaly bez „povšimnutí“. Sklášři se svými zpočátku „toulavými“ sklárnami a těžbami sice potřebovali hlavně javor a buk a draslaři spálili vše, co měli „po ruce“ pro výrobu potaše pro sklárny, ale územní rozsah těchto těžeb spíše přispěl k rozpadu zbytků starých porostů při vichřicích, ale...

Ale „to“ v lesích, co bylo ponecháno bez povšimnutí z této poslední generace souvislých pralesů centrální Šumavy, se stalo základem pro pokračování lesních porostů jak v horských smrčinách, tak smíšených lesích středních poloh

Šumavy. Smrk je sice daleko úspěšněji se přirozeně zmlazující a šířící dřevina v daném území než jedle nebo buk, ale zase v dospělosti trpí kůrovcovými epizodami. Takže autoři publikace tvrdí, že genetická paměť šumavských starých lesů v její centrální části byla zachována i přes zalesňovací práce (s velkým podílem nezdaru) v období socialismu. Porostní výměra se zde stále zvětšuje díky přirozené sukcesi na bývalých a opuštěných loukách.

Závěrem se autoři publikace shodují na tom, že lesy centrální části Šumavy potřebují klid a čas pro svoji přirozenou dynamiku. Nemusíme mít o jejich budoucnost strach, člověk to za ně lépe opravdu neudělá. ■

František Pojer, František Krejčí

Šumava a Bavorský les

Příroda, středověké hornictví a okna do nitra Země a její geologické minulosti

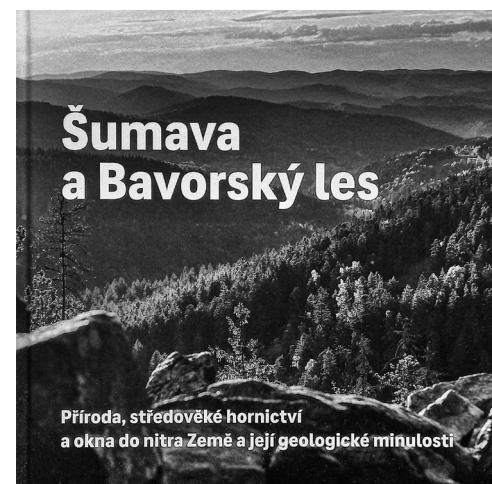
2023, 208 stran, vázaná kniha

Vydal: Geofyzikální ústav AV ČR, v. v. i.

Autorský kol.: A. Špičák, P. Kolář, P. Kolinský, J. Zedník, M. Machek, L. Špičáková, F. Krejčí, Z Svoboda

Bohatě ilustrováno a doplněno četnými fotografiemi.

S podporou EU (Program přeshraniční spolupráce) a Akademie věd ČR byla jako součást

Obálka knihy

stejnomeného investičního projektu vydána velmi zajímavá populárně-naučná publikace v českém a německém jazyce: Šumava a Bavorský les, příroda, středověké hornictví a okna do nitra Země a její geologické minulosti.

Publikace pojednává o historii velmi významné Seismické observatoře Kašperské Hory, o geologickém vývoji Šumavy a Bavorského lesa ve světle nejaktuálnějších informací z geovědních oborů, popisuje přírodní poměry, vývoj ochrany přírody na obou stranách hranice a dále také historii osídlení Šumavy a Bavorského lesa. Na závěr seznamuje čtenáře s existencí národního geoparku Královská Šumava a uvádí tipy na výlety zaměřené na podobná témata u nás i v Bavorském lese a jeho okolí.

Publikace byla vydána v rámci realizace projektu, jehož cílem bylo rekonstruovat starou seismickou stanicí poblíž historické štolý Kristýna, ve které je umístěno měřicí seismografické zařízení Geofyzikálního ústavu AV ČR (GFÚ AV ČR). Vznikly zde dvě nové budovy s posluchárnou a expozicí věnující se historii měření a zaznamenávání zemětřesených událostí. Umístění této observatoře v přírodní památce Amálino údolí, v kaňonu Zlatého potoka, bylo důvodem pro vydání obsáhlejší publikace i s přesahem k popisu přírodních poměrů, ochrany zdejší přírody v kontextu s ochranou přírody v NP a CHKO Šumava, stejně tak i s NP a přírodním parkem Bavorský les.

Autorský kolektiv sestavený z pracovníků GFÚ AV ČR a spolupracovníků ČSOP Rejštejn a národního geoparku Královská Šumava se snažil poutavou formou propojit velmi zajímavou historií osídlení a využívání přírodních zdrojů Šumavy, ale i popsat zajímavý geologický a geomorfologický vývoj, ukázat sílu přírody na příkladu této lokality – Amálina údolí. Lokality, kterou ovlivnily tři kolonizační vlny Šumavy od raného středověku do 20. století. Přesto se zdejší přírodě podařilo tyto následky zahladit, kompenzovat, a to takovým způsobem, že je dnes takřka celé údolí součástí přírodní rezervace a jedna ze starých štol slouží vědeckým účelům.

Publikaci lze získat při návštěvě tohoto zařízení v Amálině údolí. Tu lze domluvit buď přímo se zástupci GFÚ AV (www.ig.cas.cz), národního geoparku Královská Šumava (www.kralovska-sumava.cz), nebo v IC Kašperské Hory. Vydání publikace bylo také uhrazeno formou dotace, proto ji lze zatím získat zdarma. ■

František Pojer, František Krejčí

Lysá hora/Bare Hill in the Moravský kras/Moravian Karst Protected Landscape Area (South Moravia).
Photo by Antonín Krása

SUMMARY

Krása A., Franc D., Chalupka F., Musil Z., Skočková L. & Tůma A.: The Moravský kras/Moravian Karst Protected Landscape Area Celebrates 70 years

The Moravský kras/Moravian Karst Protected Landscape Area (South Moravia) is the second oldest PLA in the Czech Republic and the year 2026 marks the 70th anniversary of its designation. A very significant milestone was the restriction of motor traffic in Pustý a Suchý žleb/Wild Glen and Dry Glen, at the same time one of the most valuable and most popular parts of the Protected Landscape Area. Cooperation with farmers, landowners and local authorities has also been developing successfully, thanks to which a more natural landscape structure is being restored. The habitats have also been changing there; for example, there has been an increase in the number of sinkholes. The length of known cave passages has also increased, and entirely new large cave chambers have been discovered there. The Moravský kras/Moravian Karst has not been spared the negative impacts of recent decades, particularly the

lack of moisture and the resulting European spruce bark beetle (*Ips typographus*) plagues and wind damage to the forest stands. Many wild plant populations are responding to this with a decline in vitality or abundance. The PLA's iconic taxonomic group is the bats. They are generally thriving and the populations of most species have been increasing. However, a number of issues has still been awaiting a solution, in particular further improvements to wastewater treatment and the mitigation of the negative impacts caused by intensive agricultural practices. Sufficient funding is, however, essential for this. ■

Antl J. & Korytář J.: The New Primeval Forest on the Ještědský hřeben/Ještěd Ridge – 20 Years' Experience of Forest Conversion at the Vápenice-Basa Site of Community Importance/Special Area of Conservation

Twenty years after its launch, the 'New Primeval Forest' project demonstrates that, from a technical point of view, the conversion of Norway spruce (*Picea abies*) monocultures/plantations into a diverse, close-to-natural forest need not be particularly difficult or complex. In 2004, the first 8 hectares of forest on the Ještědský

Od roku 2026 nabízíme nově prostor pro reklamu

Barevná

3. strana obálky		40 000 Kč
Uvnitř časopisu	1 strana	30 000 Kč
	½ strany	7 500 Kč
	¼ strany	5 000 Kč

Černobílá

Uvnitř časopisu	1 strana	15 000 Kč
(kulér)	½ strany	7 500 Kč
	¼ strany	5 000 Kč

NA WEBU casopis.ochranaprirody.cz
1 měsíc banner v levém sloupci

10 000 Kč

Uvedené ceny jsou za inzerci v jednom konkrétním čísle časopisu.

Redakce časopisu si vyhrazuje právo odmítnout reklamu, která by svým obsahem nebo formou byla v rozporu s posláním ochrany přírody.

Kontakty:

karolina.sulova@aopk.gov.cz
martin.dusek@aopk.gov.cz

hřeben/Ještěd Ridge (northern Bohemia) were successfully purchased. It was a young spruce monoculture, broken by snow, damaged by cloven-hoofed game, dark and almost without any undergrowth. Over the following twenty years, further areas were gradually acquired. The Čmelák/Bumblebee non-profit organisation now owns 38.8 hectares of land there, representing approximately 28 per cent of the total area of the Vápenice–Basa Site of European Importance (SEI, pursuant to Act No. 114/1992 on Nature Conservation and Landscape Protection, as amended later, the term for Site of Community Importance, SCI, later Special Area of Conservation, SAC, under the European Union's Habitats Directive) The spruce trees are felled in such a way as to create clearings of varying sizes and shapes. New tree species are planted in mixed groups, rather than in rows or single-species stands, and some of the felled and debarked trunks have been left lying just in situ, partly for visual and aesthetic reasons. Due to high cloven-hoofed game numbers, 53 fenced enclosures with a total length of 6.3 km have already been constructed within the SCI/SAC. The reality is that some of them will need to be maintained for thirty years or more. The

site demonstrates that a visible transformation of a damaged forest can be initiated within a few decades. Should a European spruce bark beetle (*Ips typographus*) infestation or plagues occur today, it would no longer mean the destruction of the entire stand across much of the land, but rather an acceleration of the ongoing transformation. ■

Prach M., Iberl K., Fér T., Skálová H., Chrtěk J. & Herben T.: The Genetic Structure of Common Meadow Species as a Basis for the Development of Seed Mixtures

In addition to the species composition itself, the genetic structure of meadow species – which is less visible but equally important – reflects their historical distribution, spatial isolation and natural population boundaries. Furthermore, seed originating from areas outside a given region may, over time, result in the genetic 'dilution' of local populations and thus a reduction in their viability. Alongside additional targeted collection in less well-covered regions, 398 sites across the Czech Republic were visited with the help of 66 volunteers, and a total of

10,200 samples were collected (mostly 5 samples per species per site). The results of genetic (ddRADseq) analyses for 7 species and flow cytometry for 4 known polyploid species are now available. Populations from the Carpathian region in the country's east almost always differ from those in western Bohemia; however, the transition between them is often gradual, poorly defined, and any boundary between them also varies in its geographical location. Therefore, the long-distance dispersal of seeds may be potentially problematic – for most species, this involves distances exceeding 100 km or more. Thus, the practice of using local regional seed mixtures is well supported by genetic data, and their use does not pose a significant risk of genetic erosion.

Lysák F., Franková M. & Bobek P.: Anthropogenic Influences on the Landscape of Mineral Springs in Western Bohemia

The mineral springs of western Bohemia are among the most remarkable natural phenomena in the Czech Republic. They represent unique sites where deep geological processes

A mineral spring drained into a historic basin (a granite monolith dating from 1698) at the Kyselečský hamr Hammer Mill (western Bohemia). Photo by Přemysl Bobek

interact with surface ecosystems. Many populations of living organisms have survived there for hundreds to thousands of years, often in the conditions of primary or culturally created treeless oligotrophic wetlands. The natural emergence of mineral water is usually widespread and diffuse, so that the water rises to the surface through multiple pores across an area ranging from a few square metres to tens of square metres. Simple wooden structures were traditionally used to capture natural seepage, most commonly a so-called 'stump' – a thick hollow trunk sunk approximately one to two metres into the ground. These modifications concentrated the seepage into a single point and facilitated water extraction. In the 20th century, deep, technically equipped boreholes became particularly prevalent. Water abstraction is generally associated with the suppression of natural flooding and the reduction of waterlogged habitats, thereby diminishing the conditions suitable for the existence of wetland habitats. At the same time, however, there are technical solutions for water abstraction which, when sensitively designed and implemented, make

it possible to preserve the natural hydrological regime of spring areas and minimise negative impacts on their biodiversity. ■

Dusík M. & Plesník J.: The Use of Birds of Prey and Owls in the Conservation Biological Control of Rodent Pests in Farmland

When using conservation biological control to protect crops and forest woody plants against small rodents as part of Integrated Pest Management, the focus should be primarily on myophagous predators, whose population density can be significantly increased within a reasonable timeframe through support measures in the landscape. In Central Europe, these include, in particular, common species of hole/cavity-nesting birds of prey and owls. In 1978-1994 hole/cavity-nesting birds of prey and owls were supported during both the breeding and non-breeding seasons, small mammal were trapped and Common vole (*Microtus arvalis*) active burrows were counted and the diet of the selected avian predators analysed using various methods

in intensively used farmland in the Hradec Králové region, eastern Bohemia: the study area covered 536 km². Initially, wooden nest boxes of various types and sizes were used to encourage breeding of the rodent-eating hole-nesting avian predators there. These were subsequently successfully replaced by nest boxes made from plastic canisters with a capacity of 25–30 litres for the Common kestrel (*Falco tinnunculus*) and the Long-eared owl (*Asio otus*), and 40–60 litres for the Tawny owl (*Strix aluco*). Totally, 1,250 plastic nest boxes were erected there. In Common vole peak years, 730 pairs of Common kestrel, 69 pairs of Tawny owl, 16 pairs of Long-eared owl and individual pairs of the Barn owl (*Tyto alba*) and Little owl (*Athene noctua*) bred within the study area. Between 1979 and 1994, the number of breeding pairs of supported avian predators increased tenfold. By the placement of artificial perches the Common Buzzard (*Buteo buteo*) and other species of birds of prey and owls wintering there also became part of conservation biological control of small rodents. Compared with the control plots, sites where perches had been installed showed a significant reduction in the number of active Common vole burrows of at least 30% and, under certain circumstances, as much as 80% between December and March. A significant and sustained reduction in small rodent numbers, particularly of Common Vole was found following ten years of intensive nesting support and the installation of perches and rodenticide application was also heavily reduced there. The authors suggest that avian predators cannot prevent Common vole peaks in the agricultural landscape but they can by long-term permanent predation pressure significantly decrease population density of the rodent in peaks and shifted them towards the post-harvest period. ■

Šálek M., Rolečková B., Linhart P., Madhavan M., Procházka P., Sailas S. & Valterová R.: What Voices, Rings, and Genes Revealed About the Dispersal, Survival, and Genetic Status of the Little Owl Population in the Czech Republic

The Little owl (*Athene noctua*) is among the most endangered bird species in the Czech Republic, with a population not exceeding 120 breeding pairs. It has been found that a male's call is not merely a fixed "signature" of his identity but may also be related

to his social surroundings. Males living in close proximity to other little owls exhibit more distinct individual vocalizations than isolated individuals. It was further found that among Czech little owls, genetically more closely related males have statistically more similar calls; however, the relationship was not demonstrated in the Hungarian population. The results showed that the first year of life is the period of highest mortality risk for these avian predators. According to estimates, only 28.6% of juveniles survived from one year to the next, while the probability of survival among adults was significantly higher, reaching 70.3%. Therefore, even a relatively small increase in the survival of young birds could have a significant positive impact on the species' population trajectories. Furthermore, allowing individuals (and their genes) to move between populations appears to be essential for the species' long-term survival. It is precisely sufficient connectivity between populations that can significantly help prevent the loss of genetic diversity and inbreeding, which have already been beginning to manifest in some parts of the Czech population. ■

Hošková L.: The Czech Society for Ornithology Celebrates 100 Years—100 Years of Efforts for Birds and People

The need for mutual communication, the sharing of experiences, and the joining of forces in the research on and conservation of avifauna brought thirteen leading Czech professional and amateur ornithologists to the U Bumbříčka/ The Glutton restaurant on Prague's Národní třída Avenue on April 5, 1926, to found a new nationwide ornithological organization. Women were the exception among the members; teacher Karla Totušková became the first female member of the Czechoslovak Ornithological Society (ČsOS) in 1936. Today, women make up more than half of the membership, and the rifles and collections of the past have been replaced by binoculars, cameras, online databases, and other modern technologies. At the national level, a key milestone was the launch of the Avif faunal database in 2010. Currently, it contains nearly 16 million bird sighting records, manages data from the National Museum's Bird Ringing Station, and is used by thousands of users. Since 2017, the Czech Society for Ornithology (ČSO) has operated a canine unit that searches for poisoned bait;

Little Owl (*Athene noctua*). Photo by Jiří Hornek

its work, in cooperation with the police, has already contributed to the conviction of three poisoners. Today, the ČSO, *inter alia*, operates eight private reserves, called bird parks, in eight regions and is working to establish them in all regions of the Czech Republic. Thus, the ČSO has changed from a small expert club to an increasing non-governmental organisation with more than 8,000 members dealing with research on and protection, conservation and management of birds and their habitats in the Czech Republic. ■

Pešout P. & Šulová K.: The Ochrana přírody/The Nature Conservation Journal Celebrates its 80th Anniversary

Eighty years ago, the first issue of the journal Ochrana přírody/The Nature Conservation Journal saw the light of day. The journal simultaneously served as the official gazette for the State Nature Conservancy. It therefore comprised not only a technical/expert section but also an official section, in which the relevant authorities published decrees on the declaration of protected areas and other decisions

and recommendations. In 1965, the first supplement to the journal was published, namely a guide to the first Czechoslovak nature trail/educational path in the Medník Hill State Nature Reserve (Central Bohemia). In 1976, the journals Památková péče/Historical Heritage Preservation and Ochrana přírody/The Nature Conservation Journal merged to form the joint periodical Památky a příroda/Monuments and Nature. Since 1992, both the specialist journals have been published separately once again – Zprávy památkové péče/Czech Journal of Historical Heritage Preservation and Ochrana přírody/The Nature Conservation Journal, the latter entering its 47th volume. The year 2007 brought a new layout, and the journal has now been published as a full-colour bimonthly. Since 2008, individual articles have also been published in electronic form, with readership statistics available on a dedicated website. Since 2020, an English-language review has begun to be published – a selection of articles from the previous year volume, presenting new information, methods or findings that might be of interest to international partners. The review also offers summaries of all other articles from the relevant volume. ■

Hromas, J.: Twenty Years of the Independent Caves Administration of the Czech Republic

On April 1, 2026, twenty years passed unnoticed since the establishment of the independent Caves Administration of the Czech Republic. Its main task is the protection and preservation of the most significant and valuable cave systems, alongside their appropriate presentation to the public and the aim of promoting knowledge and education. In recent years, a number of conservation measures have been carried out in the caves across the country. Excessive concrete surfaces, disused walkways and staircases have been removed. To prevent irreversible changes to the cave microclimate, visitor numbers have been limited in accordance with research findings and in consultation with the State Nature Conservancy authorities. Maximum group sizes, intervals between groups and daily visitor limits have been set. A truly remarkable achievement was discovering the causes of the degradation in the unique crystalline aragonite coatings at Opona/Curtain in the Zbrašovské jeskyně/Zbrašov Caves, (Central Moravia), the development of an effective method and the subsequent preservation of these rare formations. The JESO system (Unified Cave Register) gathers information and basic documents on

4,232 caves located across the Czech Republic, and the linked mapping application, Jesowiev, presents the information in a broader context. International cooperation is also significant; for example, in 2019 a study was carried out for the Republic of Moldova on opening up the world's third-longest gypsum cave, the Emile Racovita (Zoluška) cave, being over 92 km long.

Plesník J.: UNESCO World Heritage Was on the agenda in Busan

In July 2026, 750 delegates travelled to Busan, South Korea's second-largest city in terms of both area and population where the 48th Session of the UNESCO's World Heritage Committee (WHC) was held. For the first time, the delegation of the Czech Republic participated in the meeting as WHC member because the country had been elected for that position for 2026-2029 in November 2025. The event's agenda was indeed packed: over the course of eleven days, participants had to discuss 33 nominations for inscription on the UNESCO World Heritage List and carefully assess the state of conservation of a further 146 sites. Of the nine proposed natural sites, a total of six were successful: the Aqaba Marine Reserve (Jordan), Okefenokee Swamp (USA), Wadi Wurayah (UAE), Western Limfjord sites (Denmark), and an emergency inscription

for the Boma–Badingilo Migratory Landscape (South Sudan). Due to criteria modification Garamba National Park (Democratic Republic of the Congo) was again inscribed on the prestigious list but similarly to the South Sudan property it was simultaneously placed on the List of World Heritage in Danger. The Greater Region of the Mount Olympus (Greece) became the only mixed World Heritage property approved during the session. The meeting in Busan also addressed international assistance, particularly for Parties in Africa and Small Island Developing States as well as improvements to the implementation of the World Heritage Convention. The meeting clearly confirmed the importance of preserving and managing the natural, cultural and mixed UNESCO World Heritage.

Omlouváme se našim čtenářům za chybu v minulém čísle časopisu Ochrana přírody 4/2026, konkrétně na stranách kuléru 2–3 a 14–15. Tato chyba vznikla v tiskárně při výrobě.

Redakce

KONTAKTY NA AUTORY:

Jiří Antl
Spolek Čmelák
jiri.antl@cmelak.cz

Miroslav Dusík
Česká společnost ornitologická
cso@birdlife.cz

Martin Dušek
šéfredaktor časopisu
Ochrana přírody
martin.dusek@aopk.gov.cz

Lucie Hošková
Česká společnost ornitologická
hoskova@birdlife.cz

Jaroslav Hromas
Správa jeskyní ČR,
Oddělení péče o jeskyně
hromas@caves.cz

Anna Hubáčková
bývalá ministryně životního prostředí
info@annahubackova.cz

Ivana Jongepierová
AOPK ČR,
Oddělení MZCHÚ
ivana.jongepierova@aopk.gov.cz

Jan Korytář
Spolek Čmelák
jan.korytar@cmelak.cz

Antonín Krása
AOPK ČR, RP Jižní Morava,
Oddělení SCHKO Moravský kras
antonin.krasa@aopk.gov.cz

František Krejčí
Královská Šumava Národní Geopark
kralovskasumava@gmail.com

Filip Lysák
nezávislý přírodovědec
filip.lysak@tiscali.cz

Pavel Pešout
AOPK ČR,
ředitel Sekce ochrany přírody a krajiny
pavel.pesout@aopk.gov.cz

Jan Plesník
AOPK ČR,
poradce pro mezinárodní vztahy,
Samostatné oddělení vnějších vztahů
jan.plesnik@aopk.gov.cz

František Pojer
AOPK ČR,
Oddělení sledování stavu druhů
živočichů
frantisek.pojer@aopk.gov.cz

Martin Prach
Univerzita Karlova,
Přírodovědecká fakulta
prachmartin@gmail.com

Jaroslav Svěcený
houlista
sveceny@sveceny.cz

Olga Svobodová
Masarykova univerzita,
Přírodovědecká fakulta
olga.svobodova@mail.muni.cz

Martin Šálek
Ústav biologie obratlovců AV ČR
martin.sali@post.cz

Helena Šmolková
AOPK ČR,
Samostatné právní oddělení
pro veřejnou správu
helen.smolkova@aopk.gov.cz

Karolína Šulová
AOPK ČR,
vedoucí Samostatného oddělení
komunikace
karolina.sulova@aopk.gov.cz